

Ószövetségi szövegek halicsi karaim fordításának nyelvészeti tanulságai

Előadásomban egy halicsi karaim bibliafordítás kontakt nyelvészeti feldolgozásának eredményeit ismertetem. A halicsi karaim a török nyelvek kipcsak ágába tartozó karaim nyelv dél-nyugati nyelvjárása, melyet a mai Ukrajna területén beszéltek. A halicsi karaimok a 13. században a Krímből települtek be a galíciai területekre, központjuk Halics városa volt, melyről a nyelvjárás a nevét kapta.

Kis közösségként a szomszédos szláv népekkel való hosszú együttélés következtében nyelvük számos szláv eredetű vonást mutat (Csató 2001). Habár nyelvük évszázadok óta alárendelt szerepben volt, mégis a 20. század végéig sikerült megőrizniük, amiben jelentős szerepet játszott a vallásuk.

A halicsi karaimok a judaizmus karaita ágának követői. A karaitizmus a 9. század folyamán a mai Irak területén alakult ki. A karaiták kizárólag az Ószövetséget ismerik el szent könyvként és elutasítják a rabbinita zsidóság által használt szóbeli Tant, a Talmudot. Az Ószövetség jelentőségét mutatja az is, hogy a karaimok korán elkezdték azt saját nyelvükre fordítani.

A fordítások segítették a közösség tagjait a héber szövegek minél jobb megértésében, ezért a fordítások során törekedtek az eredeti szöveg hű fordítására. Ez a fordítási technika azt eredményezte, hogy a karaim fordítások számos héberes sajátosságot mutatnak, ezzel jelentősen eltérve a beszélt nyelvtől (Pritsak 1959: 331, 338; Jankowski 1997: 11).

A héberes sajátosságokat egy 19. századi, az Abrahamowicz család tulajdonában levő halicsi karaim fordításból vett példák segítségével illusztrálom, melyhez a Kódmásolási Modellt használom elméleti keretnek (Johanson 2002a; Johanson 2002b). A Kódmásolási Modellben a halicsi karaim tölti be a Bázis Kód szerepét, a bibliai héber pedig a Modell Kód szerepét. Globális, szelektív és kevert másolásra adott példákkal mutatom be, hogy a bibliai héberről karaimra történő fordítás során a két nyelv eltérő tipológiája milyen nehézségeket okozott a fordító számára, mit ítélt másolható elemnek és hol húzódnak a másolási folyamat határai (Olach 2013). Bizonyos lexikai és szintaktikai jellemzők alapján meghatározom a halicsi karaim fordítás helyét a Floor által leírt bibliafordítási típusok közt (Floor 2007).

Felhasznált irodalom

- Csató, Éva Á. 2001. Syntactic code-copying in Karaim. In: Dahl, Östen & Koptjevskaja-Tamm, Maria (szerk.) *The Circum-Baltic languages: Their typology and contacts*. Amsterdam: John Benjamins, 265–77.
- Floor, Sebastian J. 2007. Four Bible translation types and some criteria to distinguish them. *Journal of Translation* 3/2, 1–22.
- Jankowski, Henryk 1997. A Bible translation into the Northern Crimean dialect of Karaim. *Studia Orientalia* 28: 1–84.
- Johanson, Lars 2002a. *Structural factors in Turkic language contacts*. London: Curzon.
- Johanson, Lars 2002b. Contact induced change in a code-copying framework. In: Jones, Mari C & Esch, Edith (szerk.) *Language change. The interplay of internal, external and extra-linguistic factors*. (Contributions to the sociology of language 86) Berlin–New York: Mouton de Gruyter, 285–313.
- Kowalski, Tadeusz 1929. *Karaimische Texte im Dialekt von Troki*. Kraków: Polska Akademia Umiejętności. 311 p.
- Olach, Zsuzsanna 2013. *A Halich Karaim translation of Hebrew biblical texts* (Turcologica 98). Wiesbaden: Harrassowitz Verlag. 433 p.
- Pritsak, Omeljan 1959. Das Karaimische. In: Deny, Jean & Grønbech, Kaare & Scheel, Helmuth & Togan, Zeki Velidi (szerk.) *Philologiae turcicae fundamenta* 1. Wiesbaden: Steiner, 318–40.
- Waltke, Bruce K. & O'Connor, Michael 1990. *An introduction to biblical Hebrew syntax*. Winona Lake: Eisenbrauns. 765 p.